

**"BİN YILIN TÜRKÜSÜ",
ANADOLU KÜLTÜRÜNÜN ÖYKÜSÜDÜR**

"Bin Yılın Türküsü"nü dinledik, önce Almanya'da, sonra İstanbul'da... Alevi Birlikleri Federasyonu vardı düzenlemenin, derlemenin arkasında. Türkülerin yüreğimizde uyandırdığı coşkunun ve yüzlerce yıllık acının yangınında kültür öykümüz kıpırdanıyordu. "Bin Yılın Türküsü", bir yandan geçmişimize ışık tutarken bir yandan toplumcul kültür uğraşlarımızın yönünü, yolunu aydınlatıyordu.

Yıllar, on yıllar öncesine gidiyorduk önce anılarımızda. Yetmişli yıllar... Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrenci kantininde her zamanki gibi ateşli tartışmalar var. Türküler gündemde... Kendini ülkesine, insanına adanmış gencecik insanlar, hekim adayları, bilinç sandıkları kimi koşullanmaların, ezberlenmiş paragrafların yol göstericiliğiyle, türküler üzerine, halk müziği üzerine tartışıyorlar. Çoğunluk, Batı'dan gelmiş öğretilerin esintisiyle olmalı, halk müziğinin tek sesli yapısıyla ilkel bir müzik olduğunu, dar kapsamlı ilişkilerin içinden çıkmış bir biçimi yansıttığını, aşılması ve onun yerine çok sesli müziğe geçilmesi gerektiğini söylüyorlar. Hele de kendini devrimci sayanların, bu, dert, acı, çaresizlik anıştıran müzik yerine çok sesli müziği yeğlemesinin doğru olduğunu savunuyorlar. Batı klasiklerinin dinlenmesini öğütüyorlar. Benim de aralarında olduğum bir azınlık tarafından, tek sesin tek, çok sesin çok anlamla özdeş tutulmasının yanlış bir yargı olduğunu savlanıyor. Müziğin iyi, kötü diye ayrılmasının da onun yansıttığıyla, anlamlandırdığıyla uygun düşmeyeceği vurgulanıyor..... Halk müziğindeki tek sesin, sözün, dizenin yalnızca bir tek im, işaret değil çok yönlü anlamlar, imgeler kapsayabileceğini, binlerce yıllık kültür birikimini yansıttığını, sorunun bir benlik sorunu olduğunu, halk müziğinin kendine özgü ayrı bir iletişim, bildirişim, etkileşim yapısı olarak anlamlandırması gerektiğini anlatmaya çalışıyoruz.

Yıllar geçiyor aradan. "Bin Yılın Türküsü"nü dinliyoruz, anıştırdıkları yanında çağrıştırdıkları da var... Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu'nun tanıtım kitapçığında Köln Senfoni Orkestrası Şefi Betin Güneş'in bulgularını okuyoruz. "Haydar Haydar'a senfoni müziği yazarken ilk defa bilgisayarım yetersiz geldi. (.....) Tek sesli bir eser olmasına karşın çok sesliliği içeriyor ve gelişmeye açık. 21. yy. dünya müzik ölçülerine uygun bir dokusu var." (1)

Demek ki, bizim halk müziğimiz, halk kültürümüzün günümüzdeki temsilciliğini yapan âşık, dede, bilge geleneğinin sürdürücüsü ozanlarımız, hiç te birilerinin ileri sürdüğü gibi, ilkel, geri, yalınkat bir yapıyı yansıtmıyorlarmış...

Klasik batı müziğinin, rönesansla başlayan, insan akıl, bilgi açılımının, yaratıcı özgürlüğünün ürünü olduğunu biliyoruz. Orada, ayrı bir anlam taşıyan tek insan yaratıcılığı, bireyin seslere, ses kaynaklarına egemen oluşunun, bireyden çoğula geçişin dizimlenişi vardır. Halk müziğindeyse öncelik kamusal oluşudur. Birey, kamunun çok uzun zamanlar içinde yığıldığı, oluşturduğu sesler ve sözler içinde kendini bulur, kendini çoğulla özdeşleştirir. Türler, içinden çıktığı toplumların sosyal düzeyleri, tarihcil birikimleriyle ilgili ipuçları verir bir yandan. Bizim halk müziğimiz, bizim çilemizin, bizim coşkumuzun ve kanımca en önemlisi, tüm kamusal görünüşüne karşın bireyin üzerinde duyumsadığı sistem baskılarına karşı direnişinin sözcülüğünü yapar.

"Bin Yılın Türküsü"nü çağrıştırdıkları arasında, en önce, benlik sorunumuzu hâlâ çözememiş olduğumuz gerçekliği vardır! Dünkü Divan Edebiyatının, Arap ve Fars kültürünün yerine bugün Batı müziği, pop müziği öykünmeciliği turandırılıyor. Müziği tüketim kültürünün bir parçası olarak gören, piyasanın diğer sembollerinden, simgelerinden biri gibi ona yeni bir anlam katmaya çalışan egemen liberalizm, kendini kurtarmaya çalışıyor... Satmaya, daha çok satıp daha çok kazanmaya yöneliyor, sesiyle, sözüyle, biricik bireyliğiyle, tüm insanı, tüm kültürü tek bir kaba tıkıştırıyor, tüketim nesnesine dönüştürüyor. Tekdüze yaşayan, aynı sembollerle, simgelerle yönlendirilen, at gözlüklü, benliksiz, yalnızca satın alan, tüketen yığınlar oluşturmaya çalışıyor. Sesi, sözü, görüntüyü, her şeyi satın almanın bir ögesi yapıyor. Giysi, ses, görüntü, cinsellik, bireysel yok oluş aynı çizgi üstünde satınalma uçurumundan yuvarlanıp boşluğun bir parçası oluyor. Ne denli karşı çıksak, isyan etsek de, kendi mantığı içinde haklı görülebilecek bir çaba...

Ya topluma, insanına ilişkin kaygılar taşıdığını sanan kimi aydınlarımıza, sanatçılarımıza ne demeli?

Aydınımız yaşadığı topraklar üzerinde olup bitenin ayırımında değil. Öncelikle "Bin Yılın Türküsü", yalnızca bir Alevilik inancı gösterisi olarak değerlendirilmemelidir. "Bin Yılın Türküsü", yüzlerce yıl, kendi kültürü kendine çok görülmüş, kendi dilinden uzak tutulmuş, kendi dilini yazmaktan yoksun bırakılmış on milyonlarca insanın, tüm Anadolu toplumunun kendi tarihini var etmeye çalışan bir benlik haykırışıdır. Öykünmeciliğe, aşağılık

duyguları içinde kıvranmaya karşı duruşudur. "Ben, ben gibi olmak istiyorum, ben olunmadan bütün, yerel olunmadan evrensel olunamaz!" diyen yürekli bir sestir.

Anadolu topraklarını gönlünce yönetebilmek, saltanatını sürdürebilmek için önce Bizans üstyapısına öykünmüş, göçebe yoldaşının, kardeşinin kamusal denetiminden kaçmış, kendi dilinden uzak durmuş Osmanlı derebeyleşmesi, Fatih'ten sonra kendi halkının, soyunun, kan kardeşinin üstüne kılıçla yürüyüp kan dökmekten de geri durmamıştır. Bu baskılar öylesi boyutlara varmış ki zaman zaman, Türkçe konuşan birçok boy, aşiret, köy, dağlık kesimlere çekilip Kürtçe konuşmaya başlamış, kendi varlığını böyle sürdürebilmiştir (2)

Anadolu, yüzlerce yıl Arap ve Fars derebeyi üstyapısının saldırısına uğratılmıştır (Ne Arab'a, Ne Acem'e... Bir halka ya da millete karşı değiliz elbet. Kendi geçmişimizden yakınıyoruz, bizi biz olmaktan çıkarmış iktidarlarımızı sorguluyoruz!). Osmanlı İmparatorluğu, kendi kurucusu halkın, soyun dilini yazıda kullanmayan dünyanın tek büyük imparatorluğu olarak da tarihe geçmiştir! Aslında, olayın boyutu daha gerilere bile gitmektedir. Anadolu'ya doğudan akıp gelmiş göçebe Türkmen boylarından birçoğu da yerleşik topluma geçip toprağı işlemeye başladıktan sonra benzer davranışlara girmişlerdir. Beyliğinde resmi dil olarak Türkçe'yi tanıyan, Türkçe kullanımını özendiren, hatta, "Bugünden sonra divanda, dergâhta, bargâhta, Türkçe'den başka dil kullanılmayacaktır" diyen Karamanoğlu Mehmet Bey bile kendi şehnamesini Farsça olarak yazdırmıştır (3)

Şimdi Anadolu'nun, Türkiye'nin geri kalışı üzerine gelin yeniden kafa yoralım! Kendi olmayı beceremeyen, benliğinden, varlığından utanç duyan nice adı büyük aydın, yazar, sanatçı tanıyorum ben!

"Kişi akıyla yücelir, bilgiyle büyür" diyor Yusuf Has Hacıp Kutadgu Bilig'de. Kutadgu Bilig 1069- 1070'de yazılmış. Yani, Batı'da sorgulayan aklın öne çıkmaya başlayışına örnek gösterilen Descart'dan tam 500 yıl önce! Divanü Lügat-it Türk'ü 1072'de bitirmiş Kâşgarlı Mahmut. Türkçe'nin Arapça'dan aşağı bir dil olmadığını kanıtlamış. "Ben Türklerin en öz dillisi, en açık konuşanı, soyca en köklüsü, en iyi kargı kullananıyım. Onların yurtlarını baştan başa dolaştım. Türk, Türkmen, Oğuz, Yağma, Kırgız boylarının şiirlerini belleyerek yararlandım. Bana sonsuz bir onur, bitmez tükenmez bir azık olsun diye bu kitabın adına da Tanrıya sığınarak Divanü Lügat-it Türk dedim." diyor Kâşgarlı (4) ...

Kendi kültürümüzün yaşatılması konusunda birer son uyarı, bir kuğu çığlığı gibi görülebilecek bu yapıtlara, en son 1330 yılında yazılmış, on bölümde evren ve toplumla ilgili

hemen her şeye değinen, bilge şaman geleneğini sürdürmeye çalışan Âşık Paşa Garib-Nâme'sini ekleyebiliriz.

Bu onurlu sesler, koyu bir karanlık, yaman bir iktidar hırsı arkasında kim vurduya getirilmiş, Anadolu'nun çilekeş insanı yüzlerce yıl aydınlıktan, eğitimden, bilinçten, bunları sağlayacak dilinden, dilini yazıda kullanabilme hakkından yoksun bırakılmıştır. Kuvayimilliyeye hareketine, Anadolu'nun Batılı egemenlere karşı Mustafa Kemal önderliğinde kalkıştığı "kendi için var olma" kavgasına kadar, Anadolu, kendi kültürünü ancak sesiyle, sözüyle, türküsüyle yaşatabilmiştir. "Bin Yılın Türküsü" bunun için yalnızca Alevilerin değil, tüm Anadolu'nun sesidir! Bin yıla yakın yazısından yoksun yaşamıştır halk... Bindirilmiş Arapça ve Farsça yazı dili olarak kullanılmış, Türkçe ses karakterine uygun olmayan aruz ölçülü divan edebiyatı, saltanat sahipleri tarafından edebiyat olarak benimsenmiş, benimsetilmeye çalışılmıştır. Kesim düzeniyle, toprakta göçebe toplumun kamu mülkiyetinden özel mülkiyete, derebeyliğe sıçrayan, askerinden vezirine kadar kendi insanı yerine devşirmeyi öne çıkaran Osmanlı, bir yandan da kadını ya hareminde kullanım nesnesi yapmış, ya da çuvala sokup toplumun gerisine itelemiştir. Oysa Anadolu geleneğinde, Türk, Türkmen ve diğer soyların yaşamında, kadını, erkeğinin hemen yanında, en az onun kadar etkin bir yerdedir. Yüzlerce yıllık divan edebiyatı saltanatında ancak birkaç kadın şair çıkmıştır; kadın şairlerimizin sevgilileri de kadındır! Şimdi Orhan Pamuk'undan Hilmi Yavuz'una, aramızda aydın geçinen bazıları, divan edebiyatının bizim kültür geçmişimiz olduğunu ileri sürüp kargaları güldürüyorlar. (5) Divan edebiyatına, aruza sanatsal anlamda bir saygımız elbette vardır ama onları bizim kültür geçmişimiz diye adlandırmak, tanımlamak, onları öyle bir kavramsal özelliklerle anmak, öykünmeciliğimizin ve *derebeyi seçkinciliğimizin*, halkı aydınlanmadan, sanattan uzak tutma çabalarının iflah olmaz sürdürümcülüğünden öte ne olabilir?

57. Hükümet döneminde Milli Eğitim Bakanlığı, lise edebiyat derslerinde divan edebiyatı ağırlığını azaltmaya kalktığı anda edebiyat dünyası ayağa kalkmıştı, "Olamaz, kültür geçmişimiz yok ediliyor!" diye...

Hâlâ soruyor musunuz bu ülke neden geri kalmış diye? Hâlâ, hiç ortalarda yokken çıkarılmış bir baş örtünme tarzının nasıl yirmi yılda iktidar olabildiğine şaşıyor musunuz? Anadolu'ya çok uzak bir yerlerden yönlendirilmiş simgelerle bu belleksiz toplumun rüzgâr önünde kuru yapraklar gibi savrulmasına anlam veremiyor musunuz?

Evet, "Bin Yılın Türküsü" çok şeyi çağırıyor, çağırıştırıyor. Bizim toplumumuzda Dedem Korkut'a, hatta daha gerilere uzanan bir bilge şaman geleneği vardır. Okumadan, yazmadan yoksun bırakılmış Anadolu insanı, o geleneği sürdüren ozanlarıyla, sesini, sözünü, sazını kullanarak direnmeye çalışmıştır. İnsanımız bağlamanın telinde, dilsiz kavalın, tulumun sesinde kendini bulmuştur. Acısını, coşkusunu, sevincini, hüznünü onunla var etmiş, onunla taşımıştır "öteki"ne ve sonraki kuşaklara... Ozanlarımız, toplumun yüzlerce yıllık birikimini yaşıyorlar seslerinde, sözlerinde. Onlar tek bir ses değildir; çoğuldurlar. On milyonlar ses verir onlarda... Onun için de, o tekmiş gibi görünen, kimilerince öyle duyulan seslerde müthiş bir çoğulluk gizlenir. Pir Sultanlar'ın, Yunus Emreler'in, Karacaoğlanlar'ın, Hacı Bektaş veliler'in, Şeyh Bedrettinler'in çok ayrı bir anlamı vardır bizim toplumumuzda. Batı'nın Shakespeare'i, Cervantes'i, Goethe'si, Dante'si, Descart'ı, hatta Robespier'i, Montaigne'si, Hügo'su olmaya çalışmışlardır bir yandan. Mahzuni onun için çok değerlidir, ölümsüzdür. Ali Ekber Çiçek, Neşet Ertaş onun için eşsizdirler. Musa Eroğlu, Arif Sağ böyle bir geleneğin umutlarıdır.

Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu, Köln ve Aalen'deki Antakyalı dostların, Köln'den sevgili Hıdır Temel'in çabalarıyla Edebiyatçılar Derneği temsilcileri olarak Kasım 2002 ayının son yarısında "*Almanya 1. Öykü Günleri*"ni düzenledik. Köln'de, Duisburg'da, Wuppertal'da, Worms'ta, Darmstadt'da, Gelsenkirchen'de, Aalen'de, Menheim'de, Frankfurt'ta insanımızla öyküsünü yüzleştirmeye çalıştık. Almanya'da karşılaştığım tüm dostların ayrı, saygın bir yeri var bende. Ancak, Wuppertal'de evinde konuk kaldığım Derya'yı, eşi Sevim'i unutamam hiç olası değil. Yalçın kayalıklarda fırtınalara, kasırgalara direnmeyi başarmış bir kır çiçeğiymiş Derya... Sıcak, sınımsız yürekli, ikinci kuşak bir gurbetçimiz... Anadolu'da bile örneği kalmamış bir türün Almanya'daki örneği... Sanmıyorum ki, Maraş'ın Göksun'unda ikinci bir Derya bulunsun şimdi. Derya'nın gözlerindeydi, yüreğindeydi "Bin Yılın Türküsü"nünl ölümsüz ezgileri...

Almanya Öykü Günleri, büyük anlamı olan bir etkinlikti. Seçkin, entellektüel bir kitleye değil, sıradan insanımıza, kol emeğiyle geçinen, kitaptan, kaleminden ayrı kalmış canlara, bizi ağırlamak için birbiriyle yarışan türlü çeşitli Anadolu yemekleri sunan bacılarımıza, analarımıza okuduk öykülerimizi. Onlara kendilerini anlatan türküden, sestem, sözden sonra sözcüklere, tümcelere, öykülere geçmelerini salık verdik. Bir ilk adımdı ve kendi adıma söylüyorum, müthiş haz veren bir deneyimdi. Orada söyledik... Anadolu insanı, okumayı, yazmayı yalnızca eğitimi, öğretimi süresince değil, tüm yaşamı boyunca kullanmayı başaramadıkça, kendi öyküsüyle, şiiriyle, satışa değil sanata yönelmiş romanıyla içli dışlı

olamadıkça "aldatılmak"tan, yanılmaktan da kurtulamayacaktır. Yazının önemini vurguladık toplantılarda. Dil, insanın kendine anlam vermesini sağlayan, kendini daha iyi tanınmasına yarayacak en donanımlı araçtır. Yazın dili, insanın ruh doktorudur bile diyebiliriz.

"Bin Yılın Türküsü" bize biz olabilmenin sesli, sözlü direnişini yansıttı, kültürümüzü bugüne taşımayı başardı. Yeterli değil... Şimdi türkümüzü yazımızla, şiirimizle, öykümüzle, romanımızla bütünleştirebilmeliyiz. Bizi biz gibi yazan yazarlar, öykünün hasıyla öykünmecisini ayırt edebilen okurlar olabilmeliyiz. İnsanımızın sırtına basıp iktidar olmak isteyenlerin, bizi biz olmaktan çıkaranların, bizi bize düşman edenlerin, yazıyı, öyküyü, romanı, şiiri yalnızca kendilerine hak görenlerin içyüzlerini, kirli çamaşırlarını ancak böyle dökümlerimize ortaya, ancak böyle kimliğimizi diğer boyutlarıyla da bulur, sevgimizin adını yazarak koyarız kendi ellerimizle yazacağımız tarihlere...

"Bin Yılın Türküsü", Anadolu kültürünün öyküsüdür! Kutlu olsun tümümüze...

alperakcam@doctor.com

1. *Betin Güneş, Bin Yılın Türküsü, Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu yayını, s. 68*
2. *Sözgelimi bakınız, Cemal Şener, Alevilerin Etnik Kimliği, dizi yazı, 19, 20, 21, 22 Aralık Cumhuriyet Gazetesi).*
3. *Yard. Doç. Dr. Celal Ülgen, Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki, 7 Mart 2002*
4. *Emin Özdemir, Türk ve Dünya Edebiyatında Dönemler- Yönelimler, Bilgi Yayınları, Eylül 1999, s 96*
5. *Hilmi Yavuz, Milli Eğitimimiz Nasıl Çöktü?, İskender Pala, Divan Edebiyatı Beyanındadır, E Dergisi, Şubat 2002*

*Bu yazı Alevi Birlikleri Federasyonu Dergisi'nde yayınlanmıştır.